

FAKTORI REZILIJENTNOSTI STUDENATA KROZ METODIČKI ONLINE NASTAVNI MODEL PISANJA TERAPEUTSKIH BAJKI TOKOM COVID 19

Aleksandra Šindić¹⁹¹

Filozofski fakultet Univerziteta u Banjoj Luci

Jurka Lepičnik Vodopivec¹⁹²

Pedagoška fakulteta Univerze na Primorskem

Apstrakt: Studija je proizašla iz šireg kvalitativnog razvojnog istraživanja koje je imalo introspektivni pristup, a izvedeno je krajem 2020. godine u kojem je učestvovalo 36 studenata Filozofskog fakulteta Univerziteta u Banjoj Luci i Pedagoškog fakulteta Univerziteta Primorska Kopar. Cilj studije je bio izdvojiti i ispitati faktore koje doprinose rezilijentnosti studenata tokom realizacije modela online nastave u vrijeme panedmije COVID 19. Metodički pripremljen nastavni online model baziran je na pisanju terapeutskih bajki za djecu, s akcentom na socijalno-emocionalnu dimenziju i situaciono učenje u promijenjenim životnim uslovima tokom pandemije COVID 19 (Šindić i sar, 2022). Teorijski okvir ove studije su činili rezilijentnost, učenje u kontekstu i terapija bajkama. Podaci o ličnim doživljajima i uvidima učenika tokom ovog posebno izvedenog procesa učenja prikupljeni su putem introspektivnog pisanog intervjua. Tematskom analizom relevantne literature i sadržaja studentskih odgovora izdvojili smo tri kategorije (faktora) koji doprinose rezilijentnosti studenata tokom pisanja terapeutskih bajki: sposobnost obrade emocija, empatija, altruizam, rad u zajednici, pozitivna perspektiva: optimizam. i vjera u budućnost.

Ključne riječi: rezilijentnost, dodiplomsko obrazovanje, online nastava, pisanje terapeutske priče za djecu tokom COVID 19, emocionalni i društveni angažman učenika

Uvod

Pademija COVID 19 je izazvala brojne probleme, stresove i traume ljudi u svim državama svijeta. Prilikom ovakvih dešavanja bitno je razvijati rezilijentnost pojedinca. Rezilijentnost je višedimenzionalni pojam. U zavisnosti od tačke posmatranja, rezilijentnost može da se odnosi na: otpornost, sposobnost suočavanja s krizom, sposobnost prilagođavanja i vraćanja u ravnotežu, sposobnost da se apsorbuje šok i trauma, da se uspostavi samoorganizacija, održivost (Reghezza-Zitt et al., 2012) te da se na adekvatan način osoba suoči sa problemima, uspješno adaptira na novonastalu situaciju, bez obzira na njenu složenost, te da se kroz novonastala dešavanja i dalje usavršava i razvija (Munitlak Ivanović i Mitić, 2016). Predstavlja kapacitet osobe za podnošenje količine stresa bez promjene u razvojnom putu (Zatura, Hall, & Murray, 2008). Neki od faktora koji utiču na rezilijentnost osobe su otvorenost, ekstrovertnost, kooperabilnost (prijatnost), unutrašnja tačka kontrole, samouvjerenost, pozitivna interpretacija događaja, kohezivna integracija nedaća i optimizam, intelektualno funkcionisanje, kognitivna fleksibilnost, socijalno vezivanje, pozitivan self-koncept, emocionalna regulacija, ugodne emocije, duhovnost, aktivno prevazilaženje, otpornost, optimizam, nada, snalažljivost, adaptabilnost (Joseph & Linley, 2006), altruizam i usmjerenost na cilj (Zotović, 2002), autonomiju i produktivnu aktivnost; interpersonalni uvid i toplinu (Klohen, 1996), nada u budućnost (Curtis i Cicchetti, 2003; Franušić, 2021).

---

¹⁹¹ aleksandra.sindic-radic@ff.unibl.org

¹⁹² Jurka.Lepicnik@pef.upr.si

Promovisanje rezilijentnosti je jačanje dostupnih i uspostavljanje novih izvora zaštite, snage i pomoći na nivou pojedinca i njegovog okruženja kako bi pojedinac mogao što kvalitetnije da živi i radi uprkos stresu, a vaspitanje i obrazovanje je potrebno iskoristiti za razvijanje rezilijentnosti (Kiswarday, 2013) djelovanjem u kontekstu različitih prirodnih katastrofa kada se dešavaju (Orlovic, 2017). Kiswarday (2013) uočava značaj osnaživanja učesnika u vaspitno-obrazovnom procesu, ukazujući da je potrebno održati i uspostaviti nove oblike zaštite, snage i pomoći u kontekstu pojedinca i njegove okoline, da bi pojedinac, uprkos teškoćama na najbolji način mogao da se razvija i funkcioniše u određenim uslovima. Cefai (2008) navodi vaspitno-obrazovnu ustanovu kao bitnu ustanovu za podršku rezilijentnosti izvan porodičnog okruženja.

Poseban izazov za vaspitanje i obrazovanje predstavljala je pandemija COVID 19. Život u vrijeme COVID 19 je bio promjenjen i stresan i za studente i za druge mlade ljude (Kerč idr, 2021; Rupnik Vec idr. 2020; Yang, Chen i Chen, 2021) te je bilo bitno nastavu oblikovati tako da podstiče rezilijentnost studenata. Bitne pretpostavke podsticanja rezilijentnosti su emocionalne i socijalne komponente ličnosti (Popović-Čitić, Bukvić Branković, Kovačević Lepojević, 2021). Rezultati istraživanja nastave tokom COVID 19 ukazuju da je online okruženje socijalno-emocionalno osiromašeno i sterilno (Rupnik Vec idr. 2020), te je niži kvalitet socio-emocionalnog aspekta nastave, interakcije i povjerenja između učenika i učitelja (Anderson, 2021), a minimiziran kontakt između učesnika vaspitno-obrazovnog procesa (Taber, 2021). Zbog toga je postojala potreba prilagođavanja i restrukturiranja dodiplomskog obrazovanja mjerama zaštite tokom pandemije COVID-19 ne samo kod prelasku sa tradicionalne na onlajn nastavu, već i u njenoj transformaciji, integraciji i oblikovanju da promovise rezilijentnost svih učesnika koristeći nove načine izražavanja.

Naracija je oblik izražavanja koji nema prostorna ograničenja, može koristiti djeci ali i ljudima svih starosnih grupa i svih kultura, zbog čega i jeste tako primjenljiva (Ličen, 2021). Rasprave o pripovijedanju i razvoju narativnih metoda utkane su u Brunerova djela (Bruner, 2002), evoluirajući u razne prakse na svim nivoima obrazovanja. Otkrića neuronauka o uticaju priča na mozak postala su jako zanimljiva obrazovnim radnicima (Mazzini, 2012; Armstrong, 2015).

Terapiju pisanjem (Tadić, 2018), narativnu terapiju koja eksternalizuje problem (Ličen, 2021), te maštu i psihološku metaforu koje su osnova terapeutske bajke (Ortner, 2009; Perrow, 2010; Schapiro in Aram, 2019), mnogi autori smatraju kao bitne tehnike za očuvanje duševnoga zdravlja odraslih (Kruger in Reddemann, 2013; Widdowson, 2010) i razvijanje rezilijentnosti.

Kao sastavni dio online univerzitetske nastave u vrijeme pandemije COVID 19, na Filozofskom fakultetu Univerziteta u Banjoj Luci i Pedagoškom fakultetu Univerziteta Primorska razvijen je metodički model nastave putem kojeg su studenti dobili obuku i pisali terapeutske bajke za djecu u vrijeme pandemije COVID (Šindić i sar., 2022). U ovoj studiji, namjera nam je bila da na osnovu studentskih introspektivnih odgovora istražimo učinkovitost navedenog nastavnog modela iz ugla razvoja rezilijentnosti studenata.

Metod

Život za vrijeme COVID-19 u 2020-oj godini bio je poseban izazov za mlade ljude (Kerč idr, 2021; Rupnik Vec idr. 2020, Yang, Chen i Chen, 2021), a tako i za oblikovanje univerzitetske nastave koja je pored toga što je izdvojena u virtuelni prostor trebala odgovoriti i na novonastale potrebe studenata za rezilijentnošću pri prevazilaženju stresa prouzrokovanog COVID-19. Polazeći od saznanja da je kroz vaspitanje i obrazovanje moguće razvijanje rezilijentnosti (Kiswarday, 2013) djelovanjem u kontekstu različitih prirodnih katastrofa (Orlovic, 2017) kao podršku studentima razvijen je nastavni online model. Okosnica modela je bila pisanje terapeutskih bajki za djecu, a prioritet su mu bile socijalno-emocionalna i situaciona dimenzija učenja studenata u promijenjenim uslovima života i rada tokom pandemije COVID 19 (više u: Šindić i sar, 2022).

Nakon izvedenog metodičkog online nastavnog modela u kojem su studenti dobili instrukcije o pisanju terapeutskih bajki te ih uz mentorstvo profesora napisali i publikovali online slikovnicu *Bajke*

iz vremena korone¹⁹³ pristupilo se istraživanju studentskih introspektivnih uvida i iskustava ovako realizovanog nastavnog procesa. Istraživanje je realizovano krajem 2020. godine.

U istraživanju je bilo uključeno 36 *učesnika*, studenata dodiplomskog Studijskog programa Predškolsko vaspitanje Filozofskog fakulteta Univerziteta u Banjoj Luci i Pedagoškog fakulteta Univerziteta Primorska.

Cilj studije je bio izdvojiti i ispitati faktore koje doprinose rezilijentnosti studenata tokom realizacije navedenog modela online nastave u vrijeme pandemije COVID 19.

Za potrebe istraživanja primijenjena je *tehniku pisanog intervjuisanja* putem maila, koja se pokazala opravdanom s obzirom na ograničenja tokom COVID 19. Prikupljanje podataka relevantnih za istraživanje je realizovano na način koji zadovoljava etički kodeks, bilo je na dobrovoljnoj bazi i anonimno.

Podaci o ličnim doživljajima i uvidima studenata tokom pisanja terapijskih bajki su bili prikupljeni *istraživačkim instrumentom: introspektivnim pisanim intervjujem*. Kreiran je u formi online intervjua sa sedam pitanja otvorenog tipa koja su se odnosila na iskustva i introspektivna stanja studenata tokom pisanja terapijskih bajki sa zadovoljavajućim metrijskim karakteristikama.¹⁹⁴

Metodom tematske analize relevantne literature i sadržaja studentskih odgovora izdvojene su međusobno povezane kategorije u oblasti emocionalne i socijalne uključenosti i situacionog učenja studenata koje su se pokazale kao podrška razvoju njihove rezilijentnosti. Čitjući studentske eseje tražili smo elemente koji odgovaraju temi istraživanja, obraćajući posebnu pažnju na obrasce koji se ponavljaju, a upućuju na osnaživanje studenata kroz nastavu izdvojenu u online okruženje.

Rezultati i diskusija

Metodički osmišljen model online nastave za studente je bio kontekstualno zasnovan jer se odnosio na pisanje i publikovanje bajki čija je svrha bila olakšati djeci neizvjesnost i ograničenja u životu tokom pandemije COVID 19. S tim u vezi imao je duboku socio-emocionalnu pozadinu. Ovom studijom nastojali smo dopuniti i oblikovati nova teorijska znanja s područja situacionog učenja i socio-emocionalne dimenzije online nastave u posebnim uslovima sagledavajući rezilijentnost studenata. Pristupili smo tematskoj analizi odgovora tipa eseja koje su ispitanici dali tokom pisanog intervjuisanja. U tako realizovanom postupku smo grupisali odgovore i imenovali izabrane kategorije (faktore rezilijentnosti) oslanjajući se na teorijske postavke i rezultate savremenih istraživanja o predispozicijama rezilijentnosti (Joseph & Linley, 2006; Reghezza-Zitt et al., 2012; Popović-Čitić i sar., 2021; Zotović, 2002; Klohen, 1996; Curtis i Cicchetti, 2003; Franušić, 2021. Izdvojeni faktori rezilijentnosti su bili: 1) emocionalna prorada; 2) empatija, altruizam i djelovanje u zajednici; 3) pozitivna perspektiva: optimizam i nada. Teorijska saznanja i rezultati savremenih istraživanja o učinkovitosti terapijskih bajki i biblioterapije (Tadić, 2018; Perrow 2010; Ličen, 2021; Bruner, 2002; Vale Lucas i Soares, 2013; Isakov i sar., 2020; Jokić Zorikić i sar, 2021) su nam poslužila da argumentujemo i pobliže objasnimo izdvojene kategorije te da izvedemo diskusiju.

Emocionalna prorada

Tadić (2018) uočava da pisanje može postati terapija ako pomaže piscu da bolje sagleda svoje emocije, dok Perrow (2010) naglašava da pisanje i čitanje terapijskih priča ima blagotvoran efekat ne

---

¹⁹³ <https://ff.unibl.org/en/sve-novosti/novost/334/terapijske-price>

¹⁹⁴ Više o instrumentu vidjeti: Šindić, A., Pribišeš Beleslin, T., Lepičnik Vodopivec, J., Baloh, S. (2022). Teaching Methodology Approach to Writing a Therapeutic Fairy Tale: Implications for the Education of Future Preschool Teachers. *Croatian Journal of Education*. 24 (1), 271-296. <https://cje2.ufzg.hr/ojs/index.php/CJOE/article/view/4244/1090>

samo za male slušaocice nego i za odrasle (pisce i pripovjedače). Tradicija upotrebe naracije i narativnih tehnika za iscjeljenje i samoiscjeljenja seže u daleku prošlost (Ličen, 2021; Bruner, 2002), a pozitivan uticaj priča na mozak potvrđuju i savremena neurološka istraživanja (Mazzini, 2012; Armstrong, 2015). Vale Lucas i Soares, (2013), ukazuju da biblioterapija omogućava unutarnji uvid i samosagledavanje, koje pomaže oslobađanju emocija, promjeni ponašanja, boljem nošenju s problemima te uviđanju mogućih rješenja problema. Baruchson-Arib, (2000), uočava da je ova tehnika potrebna za rad u školama nazivajući je kao „podržavajuće znanje“ (supportive knowledge). U svakom slučaju, različiti vidovi pisanja mogu imati za cilj podršku u emocionalnim i socijalnim razvoju i funkcionisanju ličnosti studenata, što smo uzeli u obzir metodički oblikujući istraživani model online nastave.

Emocionalna prorada tokom pisanja terapijskih bajki se ogledala u prepoznaju vlastitih emocionalnih stanja studenata tokom pandemije COVID 19. Pišući priče, usmjeravajući svoju kreativnost, maštu i energiju na osmišljavanje priče za djecu, na indirektan način studenti su nenamjerno stupali u kontakt sa svojim emocijama i njihovim razotkrivanjem. To je omogućilo bolje razumijevanje sopstvenih emocija u kontekstu COVID 19, što je svakako i potrebno u procesu prevazilaženja stresa, napetosti i konflikta prouzrokovanim datom situacijom. Tipični odgovori vezani za ovu kategoriju su:

...Dok smo drugarica i ja pisale bajku uočila sam da obje dijelimo ista osjećanja kao i naš glavni lik medo, a to su strah od neizvjesnosti, usamljenost i izolovanost (insert odgovor studenta, 5)

...kada se došlo do osjećanja glavnog lika pronašla sam se u njemu. Sve nas muči uznemirenost, potištenost i tuga. Tako iz svake priče možemo izvući određenu pouku i pronaći unutrašnju snagu koja u nama leži.” (segment odgovora studenta, 17)

...Bilo je situacija tokom pisanja priče koje su kod mene stvorile neugodne emocije. Tako osjećanja glavnog lika su zapravo osjećanja svih nas. Osjećala sam se tužno i donekle se stopila sa samom pričom. Tokom opisivanja glavnog junaka pronašla sam sebe uplašenu, usamljenu, daleko od prijatelja...” (segment odgovora studenta, 15)

Neko vrijeme je kod mene bio jek strah od zaraze, te mi je bilo malo neugodno pisati o tome (segment odgovora studenta, 31)

Podrška studentskoj emocionalnoj proradi putem pisanja se pokazala veoma efikasnom kod socio-emocionalno osiromašene nastave u virtuelnom kontekstu. Do sličnih uvida došli su i drugi istraživači pozitivnih online praksa univerzitetske nastave tokom COVID 19. Tako npr. tokom istraživanja na Fakultetu političkih nauka Univerziteta u Beogradu uveden je predisipitni zadatak pisanja refleksivnih dnevnika za studente socijalne politike i socijalnog rada kojim se nastojalo identifikovati, ali i podstaći rezilijentnost kroz svijest o reakcijama i iskustvima vezanim uz pandemiju te potaknuti introspekciju studenata, što se na uzorku od 80 ispitanika uočilo kao dobra praksa očuvanja mentalnog zdravlja studenata u kriznim periodima (Isakov i sar., 2020). U jednom drugom istraživanju u Srbiji (Jokić Zorikić i sar., 2021) ispitivanje o odnosu povjerenja kao bitnoj pretpostavci rezilijentnosti u vrijeme COVID realizovano je kroz 581 različite pripovijedi u formi priče, pisma ili molbe od strane učenika i učitelja, koje su doprinjele osnaživanju mladih.

Svaka podrška i angažovanje emocionalne i socijalne komponente ličnosti učenika u smjeru rezilijentnosti veoma je značajna u smislu prevencije i poželjna je u vaspitno-obrazovnim ustanovama (Kiswarday, 2013, 2016) te autor školu, vrtiće i druge vaspitno-obrazovne institucije s pravom naziva spoljašnjim faktorima zaštite ili protektivnim snagama koje doprinose uspješnoj adaptaciji na novonastalu situaciju stresnog ili traumatičnog karaktera.

Empatija, altruizam i djelovanje u zajednici

Brojni istraživači ukazuju na preventivni značaj socio-emocionalnog kapitala pojedinca i sredine (Howard in drugi, 1999; Cefai, 2008; Kiswarday, 2013), te ukazuju da u vaspitno-obrazovnim institucijama treba više pažnje posvetiti između ostalog odnosima zasnovanim na brizi, saradnji i partnerstvu s porodicom, vaspitno-obrazovnim institucijama i lokalnom zajednicom. Ukazujući na podršku rezilijentnosti Zotović (2002) navodi faktore koji utiču na poboljšanje kvaliteta života, a time i na razvoj rezilijentnosti, među kojima je i altruizam i usmjerenost na cilj, dok Klohen (1996) u faktore rezilijentnosti ubraja i autonomiju i produktivnu aktivnost; intrpersonalni uvid i toplinu; veštinu izražavanja i dr. Osjećaj kompetentnosti i vladanja sredinom, Klohen (1996) smatra glavnim komponentama ego rezilijentnosti kod odraslih, a slično je i s djecom.

Tokom online metodičkom modela, a prije pisanja bajki, studenti su bili upoznati da će bajke poslužiti djeci i biti online publikovane i podijeljene korisnicima. Djelovanje u kontekstu zajednice i situacije za vrijeme COVID 19 tokom univerzitetske nastave omogućilo je studentima da više razmišljaju o djeci i njihovim problemima, da se postavljaju u njihov položaj, razvijaju razumijevanje, solidarnost, empatiju što je doprinijelo naglašenoj potrebi da im pomognu što je identifikovano u njihovim odgovorima.

U nastavku su predstavljeni neki od tipičnih studentskih izjava kroz rad u kontekstu COVID 19.

... Bila sam tužna i zabrinuta dok sam pisala [terapeutske bajke, primjedba autora], shvatajući koliko je zapravo djete u istoj situaciji tužno i zabrinuto kao i glavni lik naše priče ... (segment odgovora studenta, 6)

... u situaciji kada je [u terapijskoj bajci] djevojka upala u tunel iz kojeg ne može lako izaći, u tom sam trenutku pomislila na ljude koji su pozitivni na COVID-19 i koji su u karanteni daleko od svoje kuće... (segment odgovora studenta, 26)

Lijepo je znati da naš rad nekome može biti koristan što nas dodatno motiviše da uspješnije odgovorimo na situaciju (segment odgovora studenta, 22).

U času kriza osjeća se puno veća potreba da se na neki način pomogne zajednici nego u uobičajeno vrijeme. Tako sam i sada, tokom pandemije, smatrala da je pisanje terapeutske bajke jedan od aspekata socijalne odgovornosti nas kao studenata prema djeci i njihovim roditeljima (segment odgovora studenta, 29)

Ako se proizvod na kraju sviđa drugima, odnosno bude društveno koristan, to mi donosi veće zadovoljstvo (segment odgovora studenta, 31).

Pružajući šansu studentima da djeluju u zajednici pišući terapeutske priče za djecu za tretiranje trenutnih problema tokom COVID 19, otvara se mogućnost da dožive iskustvo odgovornosti, altruizma, empatisanja a sve su to bitni preduslovi osnaživanja pojedinca u vrijeme stresnih i traumatičnih događaja.

Pozitivna perspektiva: optimizam i nada

Doživljaj optimizma i nade su povezani (Milivojević, 2007), a pozitivna perspektiva pojedinca povoljno djeluje na brojne ishode, pa i na proces učenja i akademski uspjeh tokom stresa prouzrokovanog tokom pandemije COVID 19 (Jurišević i sar, 2021). Pojedinci koji pokazuju viši stepen optimizma su rezilijentniji u savladavanju stresa i drugih životnih poteškoća (Klohen, 1996). Joseph & Linley (2006) ukazuju da je za rezilijentnost potrebna kohezivna integracija nedaća i optimizma, što bi moglo reći da je i osnova štiva bajke. Metafora bajke sadrži ono što ukazuje na nedaću, a radnja vodi razrješenju problema i budi optimizam (Ortner, 2009; Perrow, 2010; Schapiro in

Aram, 2019) . Curtis i Cicchetti (2003) uočavaju da je jedan od faktora otpornosti i nada u budućnost. Franušić (2021) u svojoj studiji realizovanoj na 638 učesnika je ustanovila da osobe koje pokazuju viši nivo nade u budućnost su i rezilijentniji u odnosu na određene aspekte stresa izazvane COVID 19.

Srećan završetak priče je sastavni dio terapijske bajke (Ortner, 2009; Perrow, 2010). Srećan kraj bajki uopšte, kako tvrdi Bettelheim (2004), daje ovakvim štivima lakoću, vjeru u pobjedu dobra, vjeru u život, pruža nadu da nakon velikog truda i perzistencije dolazi do razrješenja problema i katarze. Za terapijske bajke u vrijeme pandemije COVID 19 bitno je da se na kraju njihovog čitanja ponovo doživi osjećaj zaštićenost i sigurnost, umjesto nesigurnosti i neizvjesnosti, te se tako ponovo uspostavi narušena ravnoteža izazvana stresom (Hadžić, 2020). Na taj način ovakve priče podstiču optimizam i nadu u sretnu budućnost. To se vidi i iz studentskih izjava:

Nije bilo lako naći metaforu koja je doprinijela preokretu i sretnom završetku i tako uspostavila narušenu ravnotežu u životu glavnog lika, ali zahvaljujući toj metafori osjetila sam nadu, hrabrost i optimizam, pa vjerujem da će i dijete (segment odgovora studenta, 13).

...happy end je obavezan za terapijske priče, jer budi optimističku viziju života za mališane, ali i nama koji smo to čitali (segment odgovora studenta, 25).

...naša priča nosi olakšanje i sve nas podsjeća da poslije kiše dođe sunce... (segment odgovora studenta, 35).

Zaključak

Kvalitativno istraživanje otkriva da je moguće podsticati rezilijentnost studenata u pažljivo metodički oblikovanom modelu online nastave tokom COVID 19, koji je, i pored određenih prostornih i komunikativnih barijera, uspio ostvariti duboku socio-emocionalnu pozadinu. Pisanje terapijskih bajki za djecu podržalo je studente pri suočavanju sa stresom tokom COVID 19, jer je predstavljalo novo iskustvo kontakta sa vlastitim i tuđim emocijama, oslobađanja od napetosti, te razumijevanja emocionalnih procesa, te smatramo da bi ovakve i slične pristupe trebalo češće realizovati u vrijeme pandemija i prirodnih katastrofa kada mladi ljudi imaju potrebu za dodatnom socio-emocionalnom podrškom. Putem teorijske analize identifikovane su tri kategorije koje doprinose rezilijentnosti studenata tokom pisanja terapijskih bajki, koje se među sobom djelimično prepliću, a odnose se na mogućnost prorade emocija, empatiju, altruizam, rad u zajednici, pozitivnu perspektivu: optimizam i vjeru u budućnost. Nedostaci ovog istraživanja odnose se na ograničenost uzorka obzirom na ograničen broj studenata koji su bili obuhvaćeni ovim nastavnim pristupom, te ukazuju na potrebu multidisciplinarnog pristupa problemu koji je višeslojne prirode.

Literatura:

- Anderson, L. (2021). *Schooling Interrupted: Educating Children and Youth in the Covid-19 Era*. *Revija Centra za studij edukacijskih strategij* 11. 17-38.
- Armstrong, P. (2015). *How Literature Plays with the Brain. The Neuroscience of Reading and Art*. Baltimore: Johns Hopkins University Press.
- Baruchson-Arbib, S. (2000). *Bibliotherapy in school libraries: an Israeli experiment*. *School Libraries Worldwide*. 6. (2). 102-110.
- Bettelheim, B. (2004). *Smisao i značenje bajki. [Purpose and the meaning of fairy tales]*. Cres: Preduzetništvo Jakić.

- Bruner, J. (2002). *La fabbrica delle storie*. Roma: Laterza.
- Cefai, C. (2008). *Promoting resilience in the clas-room: a guide to developing pupils' emotional and cognitive skills*. London, Philadelphia: Jessica Kingsley.
- Curtis, W. J. & Cicchetti, D. (2003). Moving research on resilience into the 21st century: Theoretical and methodological considerations in examining the biological contributors to resilience. *Development and Psychopathology*, 15(3), 773-810.
- Franušić, L. (2021). Stres u vrijeme pandemije koronavirusa: uloga psihološke otpornosti i nade u budućnost. (diplomski rad) <https://repositorij.unizd.hr/en/islandora/object/unizd:5572>
- Morris, A. (2015). *A practical introduction to in-depth interviewing*. SAGE Publications Ltd <https://www.doi.org/10.4135/9781473921344>
- Hadžić, A. (2020). Predgovor (str. 3-4) Šindić, A. i Pribiševe Beleslin, T.(ur.) Bajke iz vremena korone. Banja Luka: Filozofski fakultet. <https://ff.unibl.org/sve-novosti/novost/334/terapeutske-price>
- Howard, S., Dryden, J. & Johnson, B. (1999). Childhood Resilience: Review and Critique of Literature. *Oxford Review of Education*. (3), 307-323.
- Isakov, A., Burgund Marković, V., Penavić i Polić, S. (2020). Refleksije studenata socijalne politike i socijalnog rada u periodu vanrednog stanja izazvanog pandemijom Kovid-19 u Srbiji. Godisnjak Fakultet Politickih Nauka Beograd . 14 (24), str. 163-184
- Jokić Zorkić, T., Mičić, K. & Tünde Kovács Cerović, T.(2021). Lost Trust? The Experiences of Teachers and Students during Schooling Disrupted by the Covid-19 Pandemic. *Revija Centra za studij edukacijskih strategij* 11. 195-218.
- Joseph, S. & Linley PA. (2006). Growth following adversity: theoretical perspectives and implications for clinical practice. *Clin Psychol Rev* 26(8):1041-1053.
- Jurišević, M., Lavrih, L., Lišić, A., Podlogar, N. & Žerak, U. (2021). Higher Education Students' Experience of Emergency Remote Teaching during the Covid-19 Pandemic in Relation to Self-Regulation and Positivity. *Revija Centra za studij edukacijskih strategij* 11. 241-262.
- Kerč, P., Krohne, N., Šraj Lebar, T., Štirn, M. idr... (2021). *Ocena potreb po psihosocialni podpori v drugem valu epidemije COVIDA 19*. Društvo psihologov Slovenije, Nacionalni inštitut za javno zdravje, UL Filozofski fakultet, UP Inštitut Andrej Marušič, UP Fakultete za matematiko, naravoslovje in informacijsko tehnologijo.
- Kiswarday, V. (2013). Analiza koncepta rezilientnosti v kontekstu vzgoje in izobraževanja. *Andragoška Spoznanja* 19 (3), 46-63
- Kiswarday, V. (2016). Recikliranje učnega stresa je priložnost za krepitev rezilientnosti. *Vzgoja* 18 (70). 10-12.
- Kruger, A., & Reddemann, I. (2013). *Psihodramska imaginativna terapija traume za djecu i mlade*. Gorazde: Udruženje žena SEKA.
- Klohn, E.C. (1996): Conceptual analysis and measurement of the construct of ego resiliency. *Journal of Personality and Social psychology*. 70 (5), 1067-1079
- Ličen, Nives (2021). *Učenje kroz sretanje generacija*. Banja Luka: Filozofski fakultet.
- Mazzini, M. (2012). *Rojeni za zgodbe*. Ljubljana: eBesede.
- Milivojević, Z. (2007). *Emocije*. Novi Sad: Prometej.
- Munitlak Ivanović, O. & Mitić, P. (2016) *Razvoj i teorijske postavke koncepta rezilijentnosti*. U: *Pravci strukturnih promena u procesu pristupanja Evropskoj uniji*. Institut ekonomskih nauka, Beograd. pp. 67-80.

- Orlovic, V. (2017). Adult education – a tool for risk resilience in Serbia?. Adult education and climats change. *ELM Magazine*.
- Ortner, G. 2009. *Bajke koje pomažu djeci*. Zagreb: Mozaik knjiga.
- Perrow, S. 2010. *Bajke i priče za laku noć – terapijske priče za djecu*. Zagreb: Ostvarenje.
- Popović-Čitić, B., Bukvić Branković, L., Kovačević Lepojević, M. (2021). Developmental assets in students with and without social and emotional difficulties. *Empirical studies in psychology*, 64-65.
- Profaca, B. i Arambašić, L. (2009). Traumatki događaj i trauma kod djece i mladih. *Klinička psihologija*, 2(1-2), 53-74.
- Reghezza-Zitt, M., Rufat, S., Djament-Tran, G., Le Blanc, A., & Lhomme, S. (2012). *What resilience is not: uses and abuses*. Cybergeog: European Journal of Geography.
- Rogoff, B. (2003). *The cultural nature of human development*. New York: Oxford University Press.
- Rupnik Vec, T., Slivar, B., Ivanuš Grmek, M., Holcar Brunauer, A. & Deutsch, T. (2020). Rezultati. U T. Rupnik Vec (ur), *Analiza izobraževanja na daljavo v času prvega vala epidemije covid 19 v Sloveniji* (46-123). Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.
- Schapira, R., & Aram, D. (2019). Shared book reading at home and preschoolers' socio-emotional competence. *Early Education and Development*, online publication, 819-837. DOI: 10.1080/10409289.2019.1692624
- Šindić, A., Pribišev Beleslin, T., Lepičnik Vodopivec, J., Baloh, S. (2022). Teaching Methodology Approach to Writing a Therapeutic Fairy Tale: Implications for the Education of Future Preschool Teachers. *Croatian Journal of Education*. 24 (1), 271-296.
- Taber, K. (2021). The Challenge to Educational Reforms during a Global Emergency: The Case of Progressive Science Education *Revija Centra za študij edukacijskih strategij* 11. 67-88.
- Tadić, D. (2018). *Terapija pisanjem*. Beograd: Cekoms.
- Vale Lucas, C., Soares, L. (2013). Bibliotherapy. Bibliotherapy: A tool to promote children's psychological well-being. *Journal of Poetry Therapy* 26(3), 137-147
- Zatura, A. J., Hall, J. D., & Murray, K. E. (2008). Resilience: a new integrative approach to health and mental health research. *Health Psychology Review* 2 (1), 41-64.
- Zotović, M. (2002). Stres i posledice stresa. *Psihologija*, 35 (1-2), 3-23.
- Widdowson, M. 2010. *Transakciona analiza: 100 ključnih ideja i tehnika*. Novi Sad: Psihopolis institut.
- Yang, C., Chen, A. & Chen, Y. (2021). College students' stress and health in the COVID-19 pandemic: the role of academic workload, separation from school, and fears of contagion. *PloS One*, 16(2). doi: 10.1371/journal.pone.0246676

RESILIENCE FACTORS OF STUDENTS THROUGH THE METHODOLOGICAL ONLINE TEACHING MODEL OF WRITING THERAPEUTIC FAIRY TALES DURING COVID 19

Aleksandra Šindić Faculty of Philosophy, University of Banja Luka

Jurka Lepičnik Vodopivec Faculty of Pedagogy, University of Primorska

Abstract: *The study resulted from a broader qualitative development research that had an introspective approach, and was carried out at the end of 2020, in which 36 students of the Faculty of Philosophy of the University of Banja Luka and the Faculty of Pedagogy of the University of Primorska Kopar participated. The aim of the study was to identify and examine the factors that contribute to the resilience of students during the implementation of the online teaching model during the COVID 19 pandemic. The methodically prepared teaching online model is based on writing therapeutic fairy tales for children, with an emphasis on the social-emotional dimension and situational learning in changed life situations. conditions during the COVID 19 pandemic (Šindić et al., 2022). The theoretical framework of this study was resilience, learning in context and fairy tale therapy. Data on the personal experiences and insights of the students during this specially designed learning process were collected through an introspective written interview. Through the thematic analysis of relevant literature and the content of student answers, we singled out three categories (factors) that contribute to students' resilience during the writing of therapeutic fairy tales: ability to process emotions, empathy, altruism, community work, positive perspective: optimism. and faith in the future.*

Keywords: *resilience, undergraduate education, online teaching, writing a therapeutic story for children during COVID 19, emotional and social engagement of students*